

اصول مدیریت خدمات پرستاری

جلسه دوازدهم

مدیریت اسلامی

مدیریت اسلامی

○ در اسلام مدیریت و رهبری به عنوان یک اصل ضروری و اجتناب ناپذیر برای ادامه حیات انسان بحساب آمده است. قرآن و احادیث و روایات اسلامی ، رهبری را در دو جهت الهی و شیطانی مورد بحث قرار داده اند و سرنوشت انسان را با میزان اطاعت از رهبرانی که آن ها را بسوی حق و حقیقت دعوت کرده اند و یا آنان را به سوی دوزخ و شقاوت می خوانند وابسته می دانند.

مدیریت اسلامی چیست؟

- تعریف های متعددی برای مدیریت اسلامی آورده شده است:
- افجه ای مدیریت اسلامی را مقوله ای **مکتبی** می داند و وظیفه **مکتب** نیز از نظر او ارائه راه حل هایی است که با مفهوم **عدالت خواهی** سازگار است.
- عسگریان مدیریت از دیدگاه اسلام را در مسیر نزدیکی به خداوند می داند. بدین معنی که در کلیه سطوح آن زهد و تقوی پیشه می شود ، سعی در بخشش و ارشاد فزونی می یابد و جلب رضایت اکثریت بیشتر می شود.

○ هدف نهایی در مدیریت اسلامی "تقرب الی الله" است. مدیر اسلامی، هم برای خدا کار می کند و هم خلق را به سوی او رهنمون می سازد، اگر مدیریت دینی و معنوی مردم را بر عهده داشته باشد **هدفش رشد معنویت جامعه است** و اگر مدیریتش در جهت سیاسی و اجتماعی باشد **هدفش رشد سیاسی و اجتماعی** خواهد بود و اگر مدیریتش در جهت اقتصادی باشد **هدفش، رشد و شکوفایی اقتصادی** است. خلاصه اینکه هدف در مدیریت اسلامی رشد معنوی، مادی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی جامعه است، آن هم در جهت **رضایت خداوند**.

ضرورت و اهمیت مدیریت از نظر اسلام

برای نشان دادن اهمیت رهبری و مدیریت از نظر اسلام به ترتیب آیات یا روایاتی که در این زمینه جمع آوری شده است ذیلاً مطرح و در هر مورد در صورت لزوم توضیح داده می شود.

۱- قرآن - سوره نازعات آیه ۵

○ فالمدت برات امرأ

«پس سوگند به تدبیرکنندگان کارها»

○ خداوند در این آیه به فرشتگان اداره کننده کارها سوگند یاد می کند ، خداوند خود نیز مدیر است.

○ همانطور که در دعای جوشن کبیر بند ۲۵ آمده است.

○ اللهم انی اسئلك باسمک یا مصوریا مقدریا مدبر...

○ «خدایا از تو درخواست می کنم بنام تو ای صورت آفرین ، ای تقدیر کننده ، ای

تدبیر کننده ...»

ملاحظه می شود که اولاً **تدبیر** یکی از خصوصیات احدیت است ثانیاً آنقدر این امر مهم است که خداوند به تدبیرکنندگان سوگند یاد می کند و **تدبیر در امر یعنی به عاقبت کار نگاه کردن**، معنی لغوی تدبیر پشت سر گذاشتن چیزی است.

○ ۲- از پیامبر اکرم (ص) نقل شده است که :

○ من مات بغير امام مات مئیته جاهلیه

○ « کسی که بدون امام و رهبر از دنیا برود مرگ او مرگ جاهلیت است.»

○ این روایت اهمیتی را که اسلام برای وجود امام و ضرورت رهبری قائل است نشان می دهد و اینکه بدون رهبری و مدیریت امکان نجات و هدایت نیست و مرگ آنها را مرگ جاهلیت قبل از اسلام می داند.

○ ۳- امام علی علیه السلام خطاب به کمیل می فرماید:

○ اللهم قلبي لا تخلو الارض من قائم لله بحجه اما ظاهراً مشهوراً و اما خائفاً
مغموراً لئلا يبطل حجج الله و بيناته.

○ « آری بخدا سوگند زمین هرگز خالی از حجت نیست ، خواه ظاهر و آشکار
باشد یا ترسان و پنهان تا نشانه های الهی و دلایل فرمان او از میان نرود.»

○ این گفتار علی علیه السلام نشان می دهد که وجود رهبری و امامت اعم از آنکه بر حسب
شرایط زمان و مکان آشکار یا پنهان باشد امری حتمی و لازم است و بدون آن امکان هدایت
انسان برای رسیدن به سر منزل مقصود نیست.

○ ۴- امام علی بن موسی الرضا (ع) می فرماید:

○ انا لانجد فرقه من الفرق و لامله من الملل تقو و عاشو الا بقیم و رئیس لما لابد لهم فيه فی امر الذین والدنیا.

○ « در مطالعه احوال بشر هیچ گروه و ملتی را نمی یابیم که در زندگی موفق و پایدار باشد مگر بوجود مدیر و سرپرستی که امور مادی و معنوی آنرا مدیریت نماید.»

○ ۵- از امام صادق (ع) نقل شده است که فرمود:

○ لایستغنی اهل کل بلد عن ثلاثه یفزع الیه امر دنیا هم و آخرتعم فان عدموا ذالک کانوا همجا:

○ فقیه عالم ورع

○ و امیر خیر مطاع

○ و طبیب بصیر ثقه

○ مردم هر اجتماع از سه گروه بی نیاز نیستند ، تا امور دنیا و آخرت خود را بوسیله آن سه دسته انجام دهند و هرگاه اجتماع فاقد آن سه باشد افراد آن جامعه بصورت حیوانات ضعیفی در خواهند آمد.

○ (۱) فقیهی آگاه و پرهیزگار

○ (۲) مدیری خیرخواه و مسلط

○ (۳) پزشکی صادق در کار و مورد اعتماد

○ ۶- امام سجاد (ع) در رساله حقوق می فرماید:

○ و حقوق رعیتک ثلاثه اوجبها غلبک حق رعیتک بالسلطان ثم حق رعیتک بالعلم ، فان الجاهل رعيه العالم ، و حق رعیتک بالملک من الازواج و ما ملک من الایمان

○ « و حقوق زیردستان و آنانکه تحت رهبری تو هستند نیز بر سه قسم است ، واجب ترین آنها حق کسانی است که تو عهده دار اداره آنان هستی ، بعد حق کسانی است که تو عهده دار امور تربیتی و پرورش آنها هستی چرا که جاهل زیر دست عالم است و باید تحت رهبری او قرار گیرد و سپس حق کسانی است که تو سرپرست آنان بوده و عهده دار تمثیت امور مالی و اقتصادی شان هستی و رفتار و خواست تو ، در آنها تاثیر دارد همانند همسر و زیردستان»

ویژگی های مدیریت اسلامی

- در نظام اسلامی، پذیرش مسئولیت اجتماعی وظیفه است و هر کس باید در توان خود مسئولیت پذیر باشد
- مدیریت از دیدگاه اسلامی امانتی است که به شخص مدیر سپرده میشود و او باید به شدت از آن مراقبت کرده و آن را طبق معیارهای صحیح نگاه داشته و در نهایت به اهلش بسپارد.
- مدیریت اسلامی را میتوان دارای ویژگی های زیر دانست:
  - مبتنی بر فرامین الهی است
  - اصول ارزشی آن تابع زمان و مکان نیست بلکه جلوه های این اصول و ضد آن تغییر می یابد
  - متکی بر دو پایه تعالی و تولید است.
  - ابزار و وسائل تا زمانی مورد تایید است که در جهت تعالی انسان به کار گرفته شود
  - استثمار انسان از انسان مذموم است حتی در جهت اهداف سازمان
  - هدف غایی سازمان در مدیریت اسلامی، تعالی انسان است.

صفات مدیر

○ ۱- تعهد به اسلام و اخلاق اسلامی

- الف) ایمان
- ب) تقوی
  - شرایط تقوی:
  - برپاداشتن نماز
  - شکیبایی در سختی ها
  - وفای به عهد
  - صداقت
  - متعادل بودن
  - ساده زیستن
  - اخلاص
  - عفو و اغماض و بخشندگی
  - سعی و جهد
  - تزکیه و حسن خلق
- ج) اعتقاد به ولایت فقیه
- د) توکل به خداوند
- ه) عدالت
- و) امانت داری

صفات مدیر

○ ۲- اهلیت

- الف) کاردانی و تخصص
- ب) قدرت و توانایی اداره نمودن
- ج) بینش و آگاهی "اسلامی، سیاسی"
- د) توانایی جسمی

○ ۳- اعتماد

○ ۴- سعه صدر

وظایف مدیران از دیدگاه اسلامی

مدیریت اسلامی مدیریتی وظیفه گراست. بنابراین مدیران در جامعه اسلامی دارای وظایفی هستند که این وظایف به بهترین شکل در نامه معروف حضرت علی (ع) به مالک اشتر بیان شده است. با توجه به فتوای نامه میتوان این گونه بیان داشت که یک مدیر در جامعه اسلامی باید وظایف زیر را انجام دهد:

- با تمام وسایلی که در اختیار مدیر هست و با تمام نیرو برای جلب رضایت مردم بکوشد.
- تشویق افرادی که با فداکاری انجام وظیفه میکنند.
- سیر نگه داشتن کارکنان
- گزینش صحیح دولتمردان
- توجه به گذشته افراد تعیین شده و کاردان.
- آزاد نگذاشتن دولتمردان تا در جهت سوء عمل کنند
- گماشتن هرکس به کاری در خور و شایسته اوست.
- تقسیم کار و حیطة نظارت
- مشورت و تبادل افکار
- استفاده از نظریه پردازان
- به کارگماشتن تازه مسلمانان به حکمرانی و توجه به اهمیت تجربه و ادیان حقیقی آرمان خواهان
- دادن فرصت مساوی به همه در خدمات
- مدارا با ارباب رجوع
- امانتداری و نگهداری اموال دولت
- تعهد و ایمان در خدمت
- حکومت مردم بر مردم
- تعیین خط مشی کلی و راهنمایی طرح ریزی در اداره و هدایت کارهای مردم با اصل کیفر و قصاص و اصل توکل و مشورت

معیارهای شایستگی مدیران

- ۱- ایمان
- ۲- دانش و آگاهی
- ۳- تقوی

